

Marele tragedian francez François Joseph Talma — de la moartea căruia (19 octombrie 1826) se împlinesc 130 de ani — nu a fost numai unul din cei mai reprezentativi interpreți ai dramaturgiei clasice franceze, ci și un reformator al artei teatrale în domeniul costumatiei și al vorbirii scenice. Societar al „Teatrului francez” (1789), om de opinii politice înaintate în timpul Revoluției, prieten și admirator al lui Bonaparte, după lovitura de la 9 Thermidor, Talma devine de timpuriu celebru, jucând cu incomparabilă forță artistică tragediile lui Chénier, Ducis și Lemercier.

Creator al marilor roluri din tragediile clasice, Talma a jucat în 1808 la Erfurt — pentru a satisface dorința lui Napoleon —, în asistența unui „parter de regi”, *Bajazet*, *Moartea lui Cezar* de Voltaire și *Cinna* de Corneille.

Din anul 1806, marele actor a fost profesor de declamație la Conservatorul din Paris, unde a exercitat o puternică influență asupra generațiilor de tineri artiști, incredințați grijii sale (printre ei se prenumără și actorul ctitor al Teatrului românesc, C. Aristia). Geniul artistic al lui Talma, pe care M-me de Stäel îl compară cu cei mai mari tragezieni ai omenirii, s-a manifestat până în ultimele clipe ale vieții: sumbru, patetic și elocvent, adevărat reprezentant al interpretării romantice — fără a excepta și unele roluri de comedie —, Talma a cucerit marele public al epocii prin incomparabila forță a talentului, prin minunatele inflexiuni ale vocii și prin patosul expresiv al jocului său.

Talma s-a dovedit și un critic de artă, dublat de un remarcabil memorialist, prin eseuul său intitulat *Réflexions sur Lekain et sur l'art théâtral* (1825), în care analizează arta ilustrului său predecesor.

Actor reprezentativ al scenei românești la începutul secolului nostru, C. Radovici a fost, rind pe rind, director de trupă (1904), director de scenă la Teatrul Național din Craiova, în fine, societar și director de scenă la Teatrul Național din București. Împreună cu soția sa, marea tragediană Agatha Birsescu, Radovici a jucat la Berlin pe Karl Moor din *Hoții* de Fr. Schiller, urmărind cu atenție arta punerii în scenă în contactul cu regizorii germani ai timpului.

În 1909, îl întilnim printre membrii companiei dramatice de sub direcția lui Al. Davila, a cărui experiență și înțelegere superioară în problemele artei dramatice au contribuit la formația artistică a viitorului director de scenă al Naționalului.

Actor de bogate resurse dramatice, C. Radovici a izbutit să creeze roluri de compoziție (*Procurorul Hallers*) și s-a distins îndeosebi în drama psihologică (*Scandalul* de H. Bataille, *Hoțul* de H. Bernstein, *Manasse* de R. Roman ș.a.), în teatrul clasic universal și românesc, precum și în dramaturgia lui H. Ibsen.

În timpul primului război mondial, el a rămas — alături de A. Demetriad, Marioara Voiculescu ș.a. — în teritoriul invadat, luptând sub ocupație pentru menținerea prestigiului teatrului românesc, în concurență cu trupele germane oficiale.

Moartea prematură, acum patru decenii, a întrerupt o carieră strălucită și a lipsit scena națională de experiența, talentul și competența unui deosebit de inzeestrat om de teatru, care a dovedit — în scurta-i existență — o mare înțelegere a problemelor teatrului românesc.

Puțini dintre acei care apreciază valoarea romanului „Tom Jones” cunosc activitatea de dramaturg și om de teatru a lui *H. Fielding*.

Cu 225 de ani în urmă (1731), romancierul *H. Fielding* a publicat lucrarea dramatică *Opera Grabstreet-ului*, în care — sub aparențele unei acțiuni de operetă — aducea o critică ocolită regimului de corupție politică, patronat de *R. Walpole*, fost prim-ministru al Angliei. În 1736, după ce făcuse să apară *Pasquine* — adevărată satiră dramatică a epocii — *Fielding* reprezintă la „Teatrul Mic din Hymarket” piesa satirică *Trupa de comedianți a marelui Mogol*, în care biciuiește cu vervă moravurile unor trupe dramatice ale vremii care căutau, cu orice preț și cu orice concesii pe planul artei, sprijinul cercurilor înalte din jurul palatului. În comedia satirică *Anuarul istoric pe anul 1736* (jucată un an mai târziu), *Fielding* critică — indirect — politica financiară a lui *Walpole*, care sacrifică interesele culturale ale țării spre a menține, pe calea unor impozite excepționale, echilibrul financiar.

Curajul, imaginația și forța satirică caracterizează opera dramatică puțin cunoscută a autorului romanelor *Tom Jones* și *Amelia*.

Cu 45 de ani în urmă, premiera *Cometei* (3 octombrie 1911) a marcat succesul dramatic al fructuoasei colaborări dintre cei doi poeți care au dat literaturii române opere de necontestată valoare: *St. O. Iosif* și *D. Anghel*.

Piesa, scrisă sub vădita înriurire a celebrei comedii *Cyrano de Bergerac* de *Ed. Rostand*, și-a datorat succesul în special virtuozității fără rival a autorilor în arta versificației, cuvintelor și imaginilor care redau — sub masca glumei — melancolia și suferința discretă sau, dimpotrivă, veselia exuberantă.

Odată cu succesul piesei, presa a înregistrat în interpretare talentul tinărului *I. Iancovescu* (în rolul lui *Tity Rosnov*), jocul plin de poezie al *Măriei Giurgea*, prestația scenică a *Olimpiei Birsan* și, mai presus de toate, arta plină de subtilitate și nuanțare în rostirea versurilor pe care o dovedea *P. Liciu*.

